

(1er Edition)

ARNODENN AN TREC'H

REOLIADUR

DIVIZOU-KLOKAAT

SKOUERIOU ARNODENNOU

Diskleriaduriou diwar-benn
SKOLIOU DRE LIZER **OBER**

Skridoù Breizh

(EDITIONS DE BRETAGNE)

35, Rue Traverse

BREST 1942

ARNODENN AN TREC'H

REOLIADUR

DIVIZOU-KLOKAAT

SKOUERIOU ARNODENNOU

Diskleriadurioù diwar-benn
SKOLIOU DRE LIZER OBER

Skridoù Breizh

(EDITIONS DE BRETAGNE)

35, Rue Traverse

BREST 1942

REOLIADUR ARNODENN AN TREC'H

Evit lakaat muloc'h a helebini etre ar re a fell d'ezo deski pe beurzeski ar brezoneg, en deus savet OBER, er bloavez 1937, eun arnodenn, anvet **AN TREC'H**, daou zerez enni : *an Trec'h Kenta*, hag *an Trec'h Meur*.

TREC'H KENTA

1. DANVEZ (danvez eil skol dre lizer OBER) :

a) *Yez.* — Diskouez ez eur gouest da gompren ar brezoneg ha da ober gantañ war dachennou eeun-meurbet. Geriou ar brezoneg eeun (hervez rôet gant R. Hemon en e *Alc'houez ar Brezoneg Eeun*) Yeza-dur R. Hemon.

Eul levr da studia.

b) *Istor Breiz.* — Darvoudou ha deiziadou brasa an istor.

k) *Douaroniez.* — Studi dre vras (torosennadur, menezioù, stêrioù, kêrioù, rannadur Breiz e nao eskopti).

d) *Jederez.* — Gouzout konta difazi.

2. GOULENNOU AN ARNODENN :

- a) *Dre skrid.* — Skrivadenn.
— Goulennoù war ar skrivadenn.
— Eur pennad da sevel.
- b) *Dre gomz.* — Lenn eur pennad el levr merket da studia.
— Displega gerioù ha reolennoù danvez ar pennad-se.
— Respont da c'houlennou graet diwar-benn ar pennad pe diwar-benn traou ar vuhez pemdeziek.
— Istor ha Douaroniez.
— Jederez.

TREC'H MEUR

1. DANVEZ (danvez skol-uhel OBER) :

- a) *Yez.* — Yezadur klokoc'h eget evit an Trec'h Kenta. — Troiou-lavar. — Eun damsell war ar brezoneg rannyezel.
- b) *Lennegez.* — Istor berr lennegez Vreiz.
Levriou da studia.
- k) *Istor Breiz.* — Klokoc'h eget evit an Trec'h Kenta.
- d) *Douaroniez.* — Klokoc'h eget evit an Trec'h Kenta (Torosennadur, temz-amzer, doureier, poblañs, pinvidigeziou Breiz. — Anoiou broiou ar bed hag an dud o chom enno).
- e) *Jederez.* — Gouzout konta ervat.

2. GOULENNOU AN ARNODENN :

- a) *Dre skrid.* — Sevel eur studiadenn war eur pennad-skrid bennak pe war eun destenn tennet eus al levriou merket da studia.
Lakaat e brezoneg eur pennad diwar unan eus ar yezou estren degermeret evit an arnodenn.
- b) *Dre gomz.* — Lenn eur pennad, pe e brezoneg reiz ha diaes, pe e brezoneg Gwened, pe e brezoneg direiz.
— Displega al lennadenn, e-keñver an danvez, ar gerioù hag ar yezadur.
— Istor ha douaroniez.
— Jederez.

AN ARNODENNOU

1. KOULZ-ARNODENNA

Eur vodadeg-arnodi a vo bep bloaz da viz eost, en eul lec'h merket c'houec'h sizun araok da vihana.

Bodadegoù all a vo savet bep ar mare gant OBER. War c'houlenn an anordennidi e c'hello beza savet bodadegoù-arnodi all da bep mare, gant ma vo da nebeuta daou o c'houlenn, ha graet o goulenn eur miz en araok.

2. ARNODENNIDI

N'eus forz piou a c'hell lakaat e ano evit tremen arnodenn an Trec'h.

N'eo ket ret tremen an Trec'h Kenta evit gallout tremen an Trec'h Meur.

Ar re o deus gounezet arnodenn AR SIMBOL a-raok an deiz kenta a viz genver 1938 a zo sellet evel gounezet ganto an Trec'h Meur; kelennerien OBER ivez. Kement hini a savo eul labour talvoudus e brezoneg reiz a c'hallo beza degemeret ivez gant kuzul OBER.

3. ARNODENNERIEN

Kannaded a-berz OBER :

a) a evesaio ar skrid hag hen kaso da gelennerien OBER da reiz (ne c'hello ket ar skrid beza reizet gant an evesaerien).

b) a lakaio tremen an arnodenn dre gomz hag a verko an notennoù roet ganto heg an eveziadennoù o devo graet.

DIVIZOU ALL

1. War ar reoliadur-mañ ne c'hello netra beza kemmet, nemet gant asant dre skrid an diou drederenn eus kelennerien OBER.

2. Eur skouerenn eus ar reoliadur-mañ hag eus an holl reolennoù o tenna d'an TREC'H, a vo kaset da *Ensavadur Breiz*. Ar skrid-se a vo kred evit OBER eus kement a c'hellfe c'hoarvezout.

3. Reoliadur arnodenn an Trec'h, lec'h an arnodennoù, roll al levriou da brienti ha kement a c'helle kemma doare an arnodenn pe skoliou OBER a vo kaset d'ar c'helaouennoù brezonek. Ar skrid moulet war GWALARN a vo kred evidomp.

4. Ar reoliadur-mañ a dorr, evit kement a zo dis-henvel, an hini a dalveze betek-hen (ha bet embannet war niverenn 112-113 GWALARN, meurzebrel 1938).

5. Talvezout a raio ar reoliadur-mañ adalek an deiz kenta a viz genver 1942.

DIVIZOU-KLOKAAT DA REOLIADUR ARNODENN AN TREC'H

DANVEZ AN ARNODENNOU

1. An Trec'h Kenta a zo graet dreist pep tra da rei fiziañs d'ar re a zo krog gant studi ar brezoneg. Eeuntre e vo eta ar goulennou graet ouz an arnodennidi. Evit ar re a zesk brezoneg diwar eur yez estren e vo goulennet eun anaoudegez plz eus geriadur ar « Brezoneg Eeun ». Evit ar re all e vo taolet evez dreisthol ouz ar reiskrivadur.

2. An Trec'h Meur a c'houlenn eur ouiziegez wirion war ar brezoneg : ret eo beza gouest da gomz, lenn ha skriva ervat. Gouest e tleor en em ziskouez ivez da gompren eur skrid skrivet direiz pe en eun doare rannyezel. An istor, an douaroniez hag ar jedi a vo sellet outo evel danvez-divizout kentoc'h eget evel danvez-studi drezo o-unan.

DOARE-EMROLL

3. Piou bennak a venn tremen arnodenn an Trec'h a zle kas da OBER, eiztez da nebeuta araok mare an arnodenn eul lizer-emroll savet hervez ar skouer-mañ :

SKRID-EMROLL

or

kaset da OBER gant..... *kentanoiou hag ano*.....
ganet e..... *kêr ha bro*.....
d'..... *deiziad*.....
o chom e..... *chomlec'h*.....

Pedi a ran OBER da lakaat va ano war roll arnodennidi arnodenn an Trec'h..... *Kenta pe Meur*.....
a vo dalc'het e..... *lec'h*.....d'..... *deiziad*.....
E..... *lec'h*..... d'..... *deiziad*.....

Sinadur :

Ar re a dremen an Trec'h Meur a roio da anaout ar yez estren goulennet evit an droidigez.

Ar re a fello d'ezo beza degemeret e BREURIEZ AN TREC'H a stago kement-mañ ouz o fennad-emroll (1) :

Emaoun e sonj, ma c'hounezan, goulenn beza degemeret e « Breuriez an Trec'h ».

4. Ar re n'o devefe ket kaset o skrid-emroll en araok a c'hello evelato beza degemeret deiz an arnodenn. O skrid-emroll a vo kaset da OBER da heul ar poelladennou dre skrid. Neuze avat ne c'hellint kemer evel yez estren evit an droidigez nemet ar galleg.

LEVRIOU DA STUDIA. — YEZOU DEGEMERET

5. Bep bloaz, araok an deiz kenta a viz eost, e vo embannet gant OBER roll al levriou da bleustri warno. Gant al levriou-se e vo graet en arnodennou, etre an deiz kenta a viz genver hag an 31 a viz kerzu er bloavez war-lerc'h.

(1) Skridou-emroll moulet a zo bet savet. O goulenn ouz OBER.

6. Da heul roll al levriou e vo embannet gant OBER roll ar yezou estren degemeret evit troidigez an Trec'h Meur. Talvezout a ray evit an hevelep amzer.

URZIADUR AN ARNODENN

7. Unan eus an evesaerien a vo anvet gant OBER da rener an arnodenn. Kred e vo en e geñver eus kement a c'hell c'hoarvezout e-doug an arnodenn. Hen eo a zegemero digant OBER danvez an arnodenn hag a lakaio tremen al lodenn dre skrid.

Heñ eo ivez a zastumo an notennou rôet evit al lodenn dre gomz. Degemer a raio al liziri-emroll digant ar re n'o devo ket kaset o re en araok.

Sevel a raio eur skrid-danevell da rei da anaout an doare m'eo bet tremenet an arnodenn.

Kas a raio pep tra : liziri-emroll, poelladennoù an arnodennidi, notennou al lodenn dre gomz dioustu da renerez OBER.

8. Peurvua e vo lakaet tremen diou lodenn an arnodenn en hevelep deiz. Ma c'hoarvezfe d'al lodenn dre gomz beza ampellet evit eun abeg bennak, ne vefe galvet nemet ar re o devefe gounezet el lodenn dre skrid.

9. Evit pep arnodenn (Trec'h Kenta ha Trec'h Meur) e vo notennet al lodenn dre skrid war 60, da lavarout eo e vo rôet 20 poent evit pep kevrenn eus an Trec'h Kenta, ha 30 evit pep kevrenn eus an Trec'h Meur.

Evit pep arnodenn ivez e vo rôet 50 poent evit al lodenn dre gomz. Pep amproenn a vo eta notennet war 10. En abeg d'he zalvoudegez hepken e vo notennet war 20 eil amproenn dre gomz (goulennou war al lennadenn) an Trec'h Meur.

10. Da veza degemeret el lodenn dre skrid e vo ret kaout da nebeut a 30 poent (war 60).

Al lodenn dre skrid gounezet eur wech a zo gounezet evit mat.

11. A-barz gounit an Trec'h ez eo ret kaout da nebeuta 55 poent war 110, 20 anezo da vihana el lodenn dre gomz.

12. Menegou a vo rôet, koulz en Trec'h Kenta hag en Trec'h Meur, d'ar re o devo bet an notennou gwella.

66 poent en holl a ro ar meneg *mat a-walc'h*.

77 — — — *mat*.

88 — — — *mat-tre*.

D'ar re o devo bet ouspenn 95 poent e c'hello beza graet meuleudi ar varnerien.

13. En Trec'h Kenta e vo danvez ar skrivadenn eur pennad tennet eus al levr da studia, pe n'eus forz pe bennad e « brezoneg eeun ».

Raktal goude ar skrivadenn e vo rôet danvez an diou boelladenn all. Eun eur hanter en holl o devo an arnodennidi da bleustri war an diou arnodenn diweza.

Pep amproenn eus al lodenn dre gomz a bado dek munut d'an hira.

14. En Trec'h Meur e vo rôet div eur hanter en holl evit al lodenn dre skrid. Al lodenn dre gomz a bado daou-ugent munut d'an hira evit pep arnodennad.

15. Ar re o devo gounezet en arnodenn a vo rôet d'ezo, gant OBER, eur skrid-testeni, hervez ar skouer da heul :

SKRID-TESTENI

an ano
ganet e lec'h ha bro
d' deiziad

a zo bet kavet barrek da c'hount en arnodenn an Trec'h

..... Kenta pe Meur
graet e lec'h
d' deiziad
gant an notenn Ar renerien :

16. Pep evezier ha pep arnodennad en devo ar gwir da glemm ouz OBER enep da rener an arnodenn. Ret e vo d'ezañ avat :

- a) gortoz ken na vo echu an arnodenn.
- b) sevel e glemm dre skrid.

Pep galloud en devo OBER da zivizout diwar benn ar c'hlemmou graet.

BREURIEZ AN TREC'H

17. Eur vreuriezh, BREURIEZ AN TREC'H, a zo savet etre ar re o deus gounezet da nebeuta an Trec'h Kenta hag a ra le :

- da zougen dalc'hmat arouez an Trec'h.
- da gomz brezoneg gant ar re a zoug an arouez.

18. Ouz ar re a venn beza degemeret e Breuriezh an Trec'h e vo goulennet eur skrid-emoestla hervez ar skouer da heul :

DISKLERIADUR-EMOUESTLA

graet gant anoieu
ganet e lec'h
d' deiziad
o chom e chomlec'h.....

Dre ar baperenn-man ec'h anavezan besa degemeret digant OGER an aotre da zougen arouez an Trec'h. Dont a ran da veza ezel eus Breuriezh an Trec'h hag ec'h asantan penn-da-benn da reoliadur ar Vreuriezh-se.

Toui a ran dougen bepred arouez an Trec'h en eun doare hewel, nemet ret-holl e vije ober ahendall.

Toui a ran komz brezoneg gant kement hini a zougo arouez an Trec'h, n'eus forz pelec'h ha da be vare en em gavfe ganin.

Toui a ran labourat e pep tachenn da astenn ar yez ha da greski he brud. Lakaat a rin dreist-holl va holl youl da sevel eun tiegez brezonek.

Toui a ran ouspenn chom hep presta, rei pe werza da unan bennak an arouez am bezo degemeret.

Sinadur :

19. D'ar re o devo sinet an diskleriadur-emoestla e vo roet eur baperen-aotre hervez ar skouer da heul :

AOTRE

rost gant OBER da anoieu
ganet e lec'h
d' deiziad
o chom e chomlec'h

Dre ar baperenn-mañ ec'h aotreomp.....
da zougen arouez an Trec'h, hag hen degemeromp e « Breuriezh an Trec'h » goude beza bet digant... eun Diskleriadur-emoestla hervez ar reoliadur embannet ha sinet ganimp.

— E..... lec'h d' deiziad

Sinadur rener OBER :

sinadur rener « Breuriezh an Trec'h » :

DIVIZOU ALL

20. Ar brezoneg implijet en arnodenn, ken dre skrid, ken dre gomz, a vo ar brezoneg kelennet gant OBER, da lavarout eo ar brezoneg lennegel unvan.

21. Difennet e vo ouz an arnodennidi ober, e-doug an arnodenn gant paper-skoazell ebet. Difennet e vo dreist-holl ouz ar geriadurioù hag ar yezadurioù.

22. Pep taol displealded a-berz eun arnodennad e lakaio er-maez eus an arnodenn. Ne c'hello mui tremen an arnodenn, nemet aotre en devije bet adarre digant OBER.

23. Pep tra chomet diziviz a c'hello beza divizet gant OBER, pe, e-doug an arnodenn, gant rener an arnodenn oc'h ober evitañ.

24. Talvezout a raio an divizou-mañ evit an arnodennou tremenet adalek an deiz kenta a viz genver 1942.

SKOUERIOU

ARNODENNOU AN TREC'H KENTA

Evit ma vo aesoc'h d'ar skolidi prienti an arnodenn hon eus strollet amañ da heul an darn vrasa eus an testennoù bet roet en arnodennou bet dalc'het eus miz meurzh 1941 da viz ebrel 1942. Danvez daouzek arnodenn disheñvel a vo kavet evelse.

E skrivadennoù a zo e vo kavet gerioù e lize-rennoù stouet. Ar gerioù-se a zo bet skivet war an daolenn-du, pe displeget o doare-skiva d'an arnodennidi.

I

Roazon, 31 a viz meurzh 1941.

I - SKRIVADENN :

AR C'HOANT-DESKI

Ret eo gouzout n'eus nemet eun dra a laka an den da zeski, ar c'hoant.

An hini en deus c'hoant gouzout eur yez a zesko, neus forz penaos, n'eus forz gant petra. Tud lam eus anavezet, tud deuet war an oad, tud sammet gant micherieu skuizus, tud klañv, o deus e berr amzer desket brezoneg, netra nemet dre ma ouient e oa yez o bro. Ne oant ket atao tud speredek dreist, na boas da studia, ha n'o doa ket kalz levriou, na levriou eus ar re wella.

Ar vistri-skol a oar mat ez eo lakaat da darza ar c'hoant-deski er vugale eun dra a bouez bras, marteze an dra en deus ar muia pouez.

(Hervez R. HEMON).

II - GOULENNOU :

1) Geriou da zisplega : *deuet war an oad, sammet, tarza, eun dra a bouez.*

2) Liester : *an hini, eun den.*

3) Eus peseurt verb e teu : *anavezet, deuet, sammet, ma ouient, ne oant.*

4) Roit verbou savet diwar ar geriou-mañ : *oad, skuizus, klañv, pouez.*

5) Roit ar c'hontrol eus : *deski, skuizus, klañv, dispered, kalz, ar muia.*

III - PENNAD DA SEVEL :

Perak e tremenit arnodenn an Trec'h ? Peseurt talvoudegez en deus studi ar brezoneg ha peseurt plijadur e tennit dioutañ ?

II

Kemper, 8 a viz mae 1941.

I - SKRIVADENN :

Eur goulenn hag a zo bet graet alies eo hemañ : pet ger a zo ret evit lavarout kement a rank beza lavaret ? Darn a zo techet da respont dioustu : ar mui a gwella. Hag hep arvar e vo kavet re all da respont : an nebeuta ar gwella. Met an daou respont-se, drezo o-unan, ne dalvezont netra, ken disheñvel ha ma 'z eo ezommou an dud.

Ar skivagner a fello d'ezañ liva kement pleg a zo en ene a ranko peurlies a ober gant gerioù niverus. An naturour a ranko kaout eur bern anioù da rei d'ar plant ha d'al loened. An tad, er c'hontrol, da gomz gant e vugale vihan, a c'hello tremen gant eun nebeut gerioù boutin, pe an ofiser da gomz ouz e soudarded.

(Hervez R. HEMON).

II - GOULENNOU :

- 1) Gerioù da zisplega : *darn, naturour, boutin.*
- 2) Eus peseurt verb e teu : *graet, a rank, ne dalvezont, tuet, ez eo ?*
- 3) Sevel verbou diwar ar gerioù-mañ : *eur goulenn, arvar, pleg, niverus, bern, nebeut.*
- 4) Liester : *goulenn, hemañ, ger, skivagner, pleg, bern.*
- 5) Eus peseurt ger e teu : *drezo, liva ?*
- 6) Roit 5 ger en *-er* evel *skrivagner.*

III - PENNAD DA SEVEL :

Petra a vez gwelet en eur pardon ?

III

Paris, 10 a viz mae 1941.

I - SKRIVADENN :

PENNAOS DESKI BREZONEG ?

Ezomm ebet ober frazennou kaer. Lavarit, da skouer, ouzoc'h hoc'h-unan, bep gwech ma vlot douget da goll kalon, komzou evel ar re-mañ :

Eur blijadur eo bet d'in kregi gant studi ar brezoneg. Eur blijadur e tle beza atao. Arabat d'in trei ar blijadur-se da boan. Diaes eo eun tammig, gouzout a ran. Marteze e fell d'in mont re vuan. Marteze e fell d'in eosti kerkent ha hadet. Mar doun gouest da zeski eun tammig, da gompren eun tammig, gouest oun ivez da zeski kalz, da gompren kalz, — gant an amzer. Ar pezh a ro d'in kement a dregas hizio a roio d'in nebeutoc'h a dregas warc'hoaz, a-benn eur miz pe eur bloaz, tregas ebet. D'in da veza fur, da zeski laouen an nebeut a c'hellan deski.

(Hervez R. HEMON).

II - GOULENNOU :

- 1) Gerioù da zisplega : *koll kalon, eosti, tregas.*
- 2) Eus pe verb e teu : *lavarit, ma vlot, e tle, hadet, a roio, a c'hellan, douget ?*
- 3) Roit ar c'hontrol eus : *deski, kaer, koll kalon, blijadur, atao, buan, eun tammig, kalz, kement, fur, laouen.*
- 4) Eus peseurt ger e teu : *ouzoc'h ?*
- 5) Roit doare gourc'hemenn ar verbou : *kregi, trei, rei.*

III - PENNAD DA SEVEL :

Skrivit eul lizer d'eur mignon da lavarout d'ezañ perak e studiit ar brezoneg.

Brest, d'ar 16 a viz mezeven 1941.

I - SKRIVADENN :

E kement lec'h ma tremene, e c'houlenne hent Bro ar Menezioù Glas. Respontet e veze d'ezañ gant an holl n'o devoa biskoaz klevet ano ar vro-se. Pelloc'h ha pelloc'h e kerze, ha den ne c'helle lavarout d'ezañ e pelec'h e oa. Goap a veze graet outañ pa gomze eus eun dra ken dianav.

Eun deiz ez en em gavas dirak eun den koz a oa o lakaat taouarc'hennou da ober toenn eun ti. « O ! » eme ar soudard « na te 'zo koz, va den mat ! Hag o labourat c'hoaz d'an oad-se ! ».

« Koz oun », a respontas an den, « met va zad a zo kosoc'h egedoun » — « Ha beo eo da dad ? ».

« Ya », emej an den koz. « O vont da belec'h emañ ? ».

« O vont da vro ar Menezioù Glas ! ».

(Kontadennoù a Vro-Skos).

II - GOULENNOU :

1) Geriou da zisplega : *tremen, menezioù glas, kerzout, dianav.*

2) Roit geriou all evit : *biskoaz, en em gavas, taouarc'hennou.*

3) Penaos lavarout en eur ger : *ober eun doenn ?*

4) Eus peseurt verb e teu : *tremene, respontet, klevet, e kerze, na c'helle, e oa, graet, emañ.*

5) Roit ar c'hontrol eus : *an holl, biskoaz, dianav, koz, lakaat, mat, labourat, beo.*

III - PENNAD DA SEVEL :

Peseurt mare eus ar bloaz a blij d'eoc'h ar muia ha perak ? Displegit petra a c'heller gwelout neuze war ar maez ?

Naoned, 22 a viz mezeven 1941.

I - SKRIVADENN :

Ne oa ket savet an heol pa 'z ejont d'an aod. Hag eno mora al lestr ha lammat e-barz. Ober hent a rejont adarre, hag eur wech an amzer e lavare an heulier da Finn mont en tu-mañ pe en tu-all. E-pad pell ne weljont nemet ar mor bras dirazo. Edo an heol, o vont da guz pa welas Finn eur poent du dindan an oabl. Re vihan e oa ja veza eun enezenn ha re vras da veza eul labous. Teñval e oa pa zegouezjont eno. Eur roc'h e oa, warni eur c'hastell, krec'hin-siliou oc'h ober an doenn anezañ.

Diskenn a rejont war ar roc'h. Kaer o doa sellout ouz ar c'hastell, ne oa dor na prenestr warnañ. En diwez e weljont an nor. E-kreiz an doenn edo. Ha ne ouient ket penaos sevel betek eno, ken risklus e oa ar c'hrec'hin.

(Kontadennoù a Vro-Skos).

II - GOULENNOU. :

1) Geriou da zisplega : *aod, mora, heulier, oabl, krec'hin, siliou, risklus.*

2) Roit geriou all evit : *labous, pa zegouezjont.*

3) Eus peseurt verb e teu : *savet, ejont, rejont, edo ?*

4) Roit ar c'hontrol eus : *savet an heol, e-barz, mont, teñval, diskenn, e-kreiz.*

5) Roit liester : *lestr, heulier, labous, roc'h, kastell.*

III - PENNAD DA SEVEL :

Kontit eun droiad hoc'h eus graet war ar maez e-pad an hañv.

VI

Paris, 31 a viz genver 1942.

I - SKRIVADENN :

AR BRAGOU KENTA

E meur a garter a Vreiz e veze gwelet gwechall paotred seiz, eiz ha zoken dek vloaz ha n'o devoa ket c'hoaz a vragou. Alies e c'hoarveze dre ma n'he deveze ket ar vamm a beadra da brena ar pez dilhad-se. Eur vamm a oa ken paour ma oa deuet he mab d'e zek vloaz, hep m'he devije gallet c'hoaz e vrageza. War-bouez gwriat, takona, staga an eil ouz egile koz tammou lien ha koz tammou mezer, he devoa graet d'ezañ eur pez dilhad ha ne oa ket tre eur sae lostenn, na oa ket tre eur sac'h, na oa ket tre eur bragou, na oa ket heñvel ouz nikun eus an tammou dilhad bet graet ha krouet betek neuze gant kemenerien ha gant kemenerized, pegement bennak a spered hag a ijien o deus da sevel gizioù nevez.

(HERVEZ *Marvailhou ar Vretoned*).

II - GOULENNOU :

- 1) Geriou da zisplega : *karter, peadra, takona, gwriat.*
- 2) Peseurt kemm a zo etre graet ha krouet ? *lien ha mezer ? Spered hag ijin ?*
- 3) Liester : *bragou, mab, sac'h.*
- 4) Eus peseurt verb e teu : *e veze, e c'hoarveze, deuet, he devije, he deveze, graet, krouet ?*
- 5) Roit ar c'hontrol eus : *e meur a garter, gwechall, prena, heñvel, nevez.*
- 6) Roit 5 ger en -erien hag en ezed evel *kemenerien, kemenerized.*

III - PENNAD DA SEVEL :

Eur barr amzer fall.

VII

Roazon, 19 a viz meurzh 1942.

I - SKRIVADENN :

PEGEIT E VEV AL LOENED

Ar gelienenn a vev nao pe zek miz, ar c'hilhelen-raden nao miz, ar c'houibu tri miz a-boan, ar gwenan, eur bloaz pe zaou. Eur verrienenn, maget gant eun den, a vevas pemzek vloaz.

Pesked a zo hag a vev koz. Komz a reer eus eur *beket* a vevas daou c'hant seiz vloaz ha tri-ugent. An *eog*, heñ, avat ne vev nemet pevar bloaz.

Ar c'hi a ya a-wechou da ugent vloaz, koulz hag ar c'haz : ar c'had a c'hell beva daouzek vloaz, ar gwiñver a dap eiz, al logodenn c'houec'h pa ne gouez ket ar c'haz warni. Gwelet ez eus bet kezeg o vont betek tri-ugent vloaz. An dañvad a vev pemzek vloaz, nemet hag ar c'higer hen dislavarfe; olifanted a zo bet gwelet o veva tri c'hant vloaz.

(HERVEZ *Marvailhou ar Vretoned*).

II - GOULENNOU :

- 1) Geriou da zisplega : *c'houibu, gwenan, beked, eog, gwiñver.*
- 2) Eus peseurt verb e teu : *a veu, maget, a reer, a ya, a c'hell, a dap, ne gouez.*
- 3) Liester : *den, bloaz, ki, kaz, gad, dañvad, kiger.*
- 4) Unander : *kilheien-raden, kezeg.* Peseurt kemm a zo etre unander ha liester ar ger-mañ ?
- 5) Lakait er stumm-nac'h pennad diweza al lennadenn (adalek : « Ar c'hi a ya... »).

III - PENNAD DA SEVEL :

Eun deveziad glao.

VIII

Naoned, 22 a viz meurzh 1942.

I - SKRIVADENN :

SERAN AR VAMM-GOZ

Eun itron goz he devoa eur seran hag a gare kalz. Eun deiz e kavas goullo ar gaoued. Aet e oa kuit al labousig gwenn. An itron, glac'haret-holl, a roas da glevout e roje eur pezh ugent real d'an neb hen degasje d'ezhi. Prestik goude e teu he mab-bihan d'he c'haout gant eur c'haz war e vrec'h.

« Petra a fell d'eoc'h, va mignonig ? » eme ar vamm-goz d'ar paotrig.

« Ar pezh ugent real hoc'h eus prometet rei d'an neb a zegasje d'eoc'h ho labousig gwenn ! ».

« Met, » emezi, « n'eo ket eul labous a zo ganeoc'h, eur c'haz eo. »

« Hen gouzout a'ran mat, al labous avat a zo en e gof. »

(HERVEZ *Marvailhou ar Vretoned*).

II - GOULENNOU :

1) Geriou da zisplega : *ar gaoued, glac'haret, koj, labous, itron*.

2) Liester : *itron, labousig, pezh, mab-bihan, mamm-goz, kaz, paotrig*.

3) Roit ar c'hontrol eus *kalz, koz, goullo, gwenn, glac'haret-holl, rei da*.

4) Savit verbou diwar ar geriou-mañ : *koz, goullo*.

5) Peseurt kemm a zo etre *kas* ha *degas* ?

6) Roit geriou all e-lec'h : *mont kuit, labousig, an neb, prestik goude*.

III - PENNAD DA SEVEL :

Al laboused a anavezit. Penaos int, penaos e vevont.

IX

Ar C'hastell Nevez, 29 a viz meurzh 1942.

I - SKRIVADENN :

AL LEVR BUHEZ AR SENT

Pa glever an horolaj o seni eiz taol e teu peurliesha ar mare da lenn buhez ar sent. Buhez ar Sent ! ne vez ket dilezet e gwirionez dek gwech e-doug ar bloaz, rak zoken, pa vez kalz labour e kaver an tu d'he lenn e-pad ma walc'her traou koan. Al levr santel ! an holl o devez plijadur ouz e selaou, hag an eil goude egile, e fell d'ezo e lenn. Pa saver da benn uhela an ti her gweler du-hont, kluchet war stal ar bara, koz-koz eo, hag a-forz da veza digoret bemdez, n'en deus ket a c'hoant da serri mui. N'eo ket eur souez e vefe mogedet ha louzet tammig gant roudou an daouarn, soñjit 'ta, ar vamm-goz eo he devoa her bet antronoz hec'h eured digant eur voereb d'ezhi.

(HERVEZ L.B., *Feiz ha Breiz*, 1931).

II - GOULENNOU :

1) Geriou da zisplega : *horolaj, penn uhela an ti, moereb*.

2) Eus peseurt verb e teu : *pa glever, e teu, dilezet, e kaver, ma walc'her, digoret, mogedet, soñjit, saver*.

3) Roit unander *sent*. Hag anaout a rit geriou all a vez graet o liester en hevelep doare ?

4) Roit anoiou-gwan o klota ouz ar geriou-mañ : *buhez, gwirionez, bloaz, plijadur, penn, souez*.

5) Roit geriou all e-lec'h : *peurliesha, e-doug, mui, antronoz*.

6) Roit ar c'hontrol eus : *kalz labour*.

III - PENNAD DA SEVEL :

Al levr a blij d'eoc'h ar muia.

Lanuon, 7 a viz ebrel 1942.

I - SKRIVADENN :

DANVEZ AR C'HENTA FILM BREZONEK

Eur wech e oa eur paotr diwar ar maez a oa bet kaset d'ar skolaj evit mont war ar studi-beleg. Tec'hout a ra. Eun dra a blij d'ezañ : kana. Kana a ra dre ma 'z a evit gounit eur gwenneg bennak. Eun dra all 'a ra c'hoaz : karout. Eur garantez *amzere*, peogwir e kar Rozenn, merc'h an Aotrou, ha karet eo ganti ivez. Eviti eo e kan. Taolet e-maez eus ar gêr gant e dad, ez a da besketa an *toun*. N'eo ket pesketaer; ne vez ket komprenet gant ar besketaerien. D'ezañ eo e tamaller pep tra. Ha ret d'ezañ tec'hout a-nevez evit mont adarre en hent, ha kana. Rozenn, tec'het diouz eun *hañvlec'h*, skuiz, hegaset, evit mont d'e glask, a glev anezañ o kana en aod hag a gouez er mor en eur vont davetañ. Beuzet eo heñ o klask he savetei. Ha setu neuze emaint unanet evit mat, hag e kan « Kantig ar Baradoz » d'ar vorwreg nevez-se.

II - GOULENNOU :

- 1) Pere eo an niverennou-urzia adalek : *ar c'henta betek an dekvê ?*
Pere eo an niverennou-lodenna adalek *an dra en e bez betek an dekvedenn ?*
- 2) Roit geriou distaget heñvel ouz gouez (a gouez er mor).
- 3) Perak ez eus daou stumm da skriva : *brezoneg ha brezonek ? gounit ha gounid ?*
- 4) Displegit en amzer-vremañ ar verb *tec'hout*, en amzer da zont ar verb *mont*, en amzer-dremenet ar verb *gounit*.
- 5) Penaos eo graet ar geriou-mañ : *studi-beleg, amzere, peogwir, eviti, hañvlec'h, morwreg ?*

III - PENNAD DA SEVEL :

Eur c'haner hag e selaouerien.

Kemper, 15 a viz ebrel 1942.

I - SKRIVADENN :

AR C'HEVNID

Ne vev ar c'hevnid peurliesa nemet eun nebeut mizveziou. Rummou a zo koulskoude a c'hell o buhez padout betek ugent vloaz.

Ouspenn ar re a vev en tiez, er bodou, er gwez, en deliou, e beg ar geotennou, hag all, ez eus re all a oar ober toullou en douar hag o c'hloza gant eun norig seiz. Eun doare kevnid a ra d'ezo o unan eun ti dindan an dour.

Diwar amprevaned eo e vev dreist-holl ar c'hevnid; paka a reont loenedigou all koulskoude : logod, laboused, naered, pesked zoken. Debret e vezont d'o zro gant a bep seurt loened. Amprevaned a zo na vevont nemet diwar gevrid hag o viou.

Binim ar c'hevnid ne ra ket peurliesa kalz a zroug d'an den, da vihana en hor broiou.

(HERVEZ Gwalarn).

II - GOULENNOU :

- 1) Geriou da zisplega : *bodou, seiz, amprevaned, logod.*
- 2) Roit geriou all e-lec'h : *peurliesa, o c'hloza, laboused, binim.*
- 3) Eus peseurt verb e teu : *a c'hell, a vev, ez eus, a oar, a ra, e vezont ?*
- 4) Roit unander ar geriou-mañ : *kevnid, ar re, gwez, deliou, loenedigou, logod, pesked.*
- 5) Lakait en doare divizout pennad diweza ar skrivadenn (adalek : « Diwar amprevaned... »).

III - PENNAD DA SEVEL :

Skrivit eul lizer d'eur mignon da zisplega d'ezañ perak e tremenit arnodenn an Trec'h.

XII

Kemper, 16 a viz ebrel 1942.

I - SKRIVADENN :

E-KICHEN AN TANTAD

Yann Arc'hant, hep selaou na ranna komz, a droe en-dro d'an tantad, en eur vernia gant e forc'h ar glaou beo, dre ma peurzeve ar c'heuneud diweza. Ne reas ket eun dro leun, rak chom a reas a-sav en tu-enep da Lan Ofret; hag e selle ar mengleuzier ouz ar mab pennhêr, deuet d'an tantad hep eun dramm, hep eun dournad koad, e zaouarn a-dreñv e gein, hag en eur c'houtellat evel eur foeter-hent.

« Pa ne lamm mui den dreist an tan » a lavaras an hini koz, « piou a bigno er wezenn da embann al ludu ? ».

« N'am eus ket lammet c'hoaz », eme Lan Ofret. « Gortozit ma rin eul lamm dañvad evel ar re all. »

Hag en doa kilet ha kemeret tiz hag edo o vont da lammat dreist an tan...

(Jakez Riou).

II - GOULENNOU :

1) Geriou da zisplega : *tandad, glaou, mengleuzier, mab pennhêr, foeter-hent.*

2) Peseurt kemm a zo etre koad ha keuneud ?

3) Roit liester : *forc'h, mengleuzier, mab, foeter-hent, an hini koz, dañvad.*

4) Eus pe verb e teu : *a droe, peurzeve, selle, deuet, a bigno, gortozit, kemeret.*

5) Roit ar c'hontrol eus : *e-kichen, en-dro, beo, diweza, leun, a bigno, hag en doa kilet.*

III - PENNAD DA SEVEL :

Ha bet oc'h d'eun tantad a wechou ? Displegit neuze petra hoc'h eus gwelet.

SKOUERIOU

ARNODENNOU AN TREC'H MEUR

Eiz skouerenn eus arnodennoù an Trec'h Meur a zo roet amañ da heul. N'eus bet rôet nemet troidigezioù diwar ar galleg, ar pezh a c'hoarvez an darn vrasa eus an amzer. Hogen bez' e c'heller ivez goulenn, en eur gas kelou abret a-walc'h da OBER, ober troidigezioù diwar yezou all (sellout e penn diweza al levrig roll ar yezou degemeret).

Roazon, 31 a viz meurzh 1941.

I - DA LAKAAT E BREZONEG :

Les premières ardoisières bretonnes furent exploitées plus à l'ouest, dans la région de l'Aulne inférieure, où affleurent des schistes ardoisiers, dits schistes de Châteaulin. Les débuts de l'exploitation remontent, dans ces carrières occidentales, aux premières années du XIXe siècle. Les ardoisières se multiplièrent d'abord dans cette zone, qui était la plus accessible avant le développement des moyens de communication, c'est-à-dire à la tête de l'estuaire de l'Aulne, à Châteaulin et à Port-Launay, où les bateaux de mer venaient charger l'ardoise. En 1838, il y avait autour de Châteaulin une trentaine de carrières exploitées, alors que l'on n'en comptait que trois aux environs de Châteauneuf-du-Faou et une seule près de Motreff. Les ardoisières de Châteaulin sont aujourd'hui toutes abandonnées et le centre de l'industrie bretonne est, depuis une trentaine d'années, dans la région de Motreff-Gourin. Ce déplacement est dû à l'épuisement des premiers gîtes, et aussi au développement des moyens de transport. Les routes, les voies ferrées, le canal de Nantes à Brest, et de nos jours surtout l'automobile, ont permis d'exploiter les ardoisières les plus orientales.

(M. LE LANNOU, *Itinéraires de Bretagne*).

II - STUDIADENN DA SEVEL :

Roparz Hemon a skriv en « Eur Breizad oc'h adkavout Breiz » :

« Eun elfenn la vuhez e vo en hon arz hag en hol lennegezh da zont anaoudegezh ar werin, ha n'eo ket eur c'hinkladur maro. »

Lavarit ho soñj diwar-benn al lavarenn-se ha displegit ho meno diwar-benn talvoudegezh ar werinoniez en emzao speredel Breiz.

II

Kemper, 8 a viz mae 1941.

I - DA LAKAAT E BREZONEG :

Cependant, une barre d'or se forma dans l'Orient. Les éperviers criaient sur les rochers. Je chargeai le corps sur mon épaule; l'ermite marchait devant moi, une bêche à la main. Nous commençâmes à descendre de rochers en rochers; la vieillesse et la mort ralentissaient également nos pas. A la vue du chien qui nous avait trouvés dans la forêt, et qui, maintenant bondissant de joie, nous frayait une autre route, je me mis à fondre en larmes. Souvent la longue chevelure d'Atala, jouet des brises matinales, étendait son voile d'or sur mes yeux; souvent, pliant sous le fardeau, j'étais obligé de le déposer sur la mousse et de m'asseoir auprès pour reprendre des forces. Enfin, nous arrivâmes au lieu marqué par ma douleur. O mon fils ! il eût fallu voir un jeune sauvage et un vieil ermite à genoux l'un vis-à-vis de l'autre dans un désert, creusant avec leurs mains un tombeau pour une pauvre fille dont le corps était étendu près de là.

(CHATEAUBRIAND, *Atala*).

II - STUDIADENN DA SEVEL :

En « Eur Breizad oc'h adkavout Breiz » e lavar R. Hemon : « Ra vo savet e brezoneg pep tra a bouez hag a dalvoudegez peurbadus ».

Petra a soñjit diwar benn al lavarenn-se ? Displegit, en eur en em harpa diouz ret war amzerdremenet hor yez hag hor sevenadur, ar pezh a zle, d'ho meno, beza amzer da zont ar brezoneg e Breiz.

III

Paris, 8 a viz mae 1941.

I - DA LAKAAT E BREZONEG :

L'homme supérieur, incessamment tourmenté, déchiré par l'opposition de l'idéal et du réel, sent mieux qu'un autre la grandeur humaine, et mieux qu'un autre la misère humaine. Il se sent plus fortement appelé vers la splendeur idéale, qui est notre fin à tous, et plus mortellement endommagé par la vieille déchéance de notre pauvre nature : il nous communique ces deux sentiments, qu'il subit. Il allume en nous l'amour de l'être, et éveille en nous sans relâche la conscience de notre néant.

L'homme médiocre ne sent ni la grandeur, ni la misère, ni l'Être, ni le néant. Il n'est ni ravi, ni précipité; il reste sur l'avant-dernier degré de l'échelle, incapable de monter, trop paresseux pour descendre. Dans ses jugements comme dans ses œuvres, il substitue la convention à la réalité, approuve ce qui trouve place dans son casier, condamne ce qui échappe aux dénominations, aux catégories qu'il connaît, redoute l'étonnement et, ne s'approchant jamais du mystère terrible de la vie, évite les montagnes et les abîmes, à travers lesquels il promène ses amis.

(Ernest HELLO).

II - STUDIADENN DA SEVEL :

Droukkinnig Neumenoïou (Barzaz Breiz, pp. 112-114) : pennad I.

Diskouezit penaos ez eus er rann-werz-se eun danevell resis displeget fraez, penaos ivez ez eo eun daolenn fromus eus kalon eun ozac'h koz. Keñverit diouz ret ar pennad-mañ ouz pennadou all a anavezit eus ar « Barzaz-Breiz ».

IV

Lanuon, 29 a viz kerzu 1941.

I - DA LAKAAT E BREZONEG :

Un des noyés, avant de quitter le navire en détresse, avait eu la précaution de se munir d'une ceinture de sauvetage. Il surnagea. Et entraîné par le remous dans le sillage de la chaloupe, il se mit à la suivre en dansant, le buste dressé hors de l'eau, la tête un peu inclinée sur l'épaule, les bras flottants.

Quand les hommes remarquèrent ce pantin sinistre, gesticulant derrière eux à la crête des vagues, ils hésitèrent un moment, saisis d'épouvante et peut-être de remords. Puis, comme il venait presque à toucher le bordage, ils craignirent qu'il ne tentât de s'y cramponner. C'eut été leur perte à tous. Ils s'efforcèrent, à l'aide d'une gaffe, de le maintenir à distance dans l'espoir qu'un paquet d'eau plus lourd, en s'abattant sur lui, achèverait de l'engloutir. Mais la mer semblait s'amuser de l'aventure et ne se pressait point de terminer ce jeu macabre. Et le noyé continuait sa gigue, narguant ses compagnons.

Une fureur s'empara de l'équipage en voyant qu'il se rapprochait d'autant plus qu'on s'appliquait davantage à l'écartier. Il fallait en finir avec ce mort récalcitrant. On entreprit de l'assommer à coups d'aviron. Il s'enfonça, disparut, mais pour reparaitre plus loin sous un aspect plus hideux, le crâne fracassé, les membres à moitié détachés du corps...

(A. LE BRAS, *La Terre du Passé*).

II - STUDIADENN DA SEVEL :

Fried er Barh, gant Kalloc'h, da zisplega (*Ar en Deulin*, pp. 33-36).

V

Naoned, 22 a viz meurzh 1942.

I - DA LAKAAT E BREZONEG :

« Afin que vous n'oubliez pas ces choses qui n'ont encore été consignées dans aucun livre, nous les avons tournées en vers pour qu'elles soient chantées dans les églises. »

C'est assez dire que l'actualité et la bonne foi sont deux qualités inhérentes au vrai chant populaire. Le poète de la nature chante ce qu'il a vu ou ce qu'on lui a rapporté, ce que tout le monde sait comme lui; il n'a d'autre mérite que celui du choix des matériaux et de la forme poétique. Son but est toujours de rendre la réalité; car les hommes très près de la nature, selon la remarque de Chateaubriand, se contentent dans leurs chansons de peindre exactement ce qu'ils voient; l'artiste, au contraire, cherche l'idéal; l'un copie, l'autre crée; l'un poursuit le vrai, l'autre la chimère; l'un ne sait pas mentir et doit à ses naïvetés des grâces par quoi ses œuvres se comparent à la principale beauté de la poésie parfaite selon l'art; l'autre se plaît à feindre et réussit par la fiction. Aussi quand un paysan breton veut louer une œuvre de ce genre il ne dit pas : « C'est beau »; il dit : « C'est vrai ».

(LA VILLEMARQUÉ).

II - STUDIADENN DA SEVEL :

En e Brederiadennou diwar-benn ar yezou hag ar brezoneg e skriv Meven Mordiern.

« Stuzerez mat ar yez en amzer-da-zont a c'houlenn start ma vo labouret disehan-kaer dalc'hmat da ledanaat, da ec'honaat, da greski ar rannvroadou-tud o komz brezoneg evit ma vo suraet

mui-ouz-mui da hemañ, dre eun andon founnusoc'h-founnusa bemdez a yezerien, an niver dereat a skrivagnerien en deus ezomm da deurel sked evel yez a sevenadurez war holl dachennou ar Gouzout. »

Petra a soñjit diwar-benn al lavarenn-se ? Klaskit displega penaos e tle d'ho meno en em ober emledidigez ar brezoneg ha peseurt perz e c'hell ar skrivagnerien kaout en emledidigez-se.

VI

Kemper, 15 a viz ebrel 1942.

I - DA LAKAAT E BREZONEG :

L'ESCLAVE

Qu'appellez-vous donc être libre ?
Vous agiter, courir en long et en travers
Dans le champ étroit de la vie;
Vous heurtant aux talus, comme le taureau fou;
Comme lui, portant au front le barreau
De vos pensées lourdes d'angoisse et de tourment!
Moi, ce n'est pas ainsi que j'étais libre.
Tandis que mon corps entravé rampait
Dans la brume infecte des marécages,
Mon esprit, soulevé de terre
Par la puissance de mon vœu,
Planait dans les hauteurs où l'air est toujours pur.
Et quand la nuit, aidée de son frère le Rêve,
M'arrachait les rênes du corps,
Dernier lien m'attachant à la bête de somme,
Dans le parfait oubli de la vie et du monde,
D'un seul élan, je m'élevais
Par delà la voûte des cieux
Jusqu'au château de ma bonne Maitresse.
Je la voyais de loin, je ne lui parlais pas;
Vers elle, sans plus, je tendais les bras;
Mais le sourire qu'elle me faisait
Me remplissait d'une chaude allégresse,
Et de courage pour le lendemain.

(T. MALMANCHE).

II - STUDIADENN DA SEVEL :

« Men Gouen » gant Kalloc'h (*Ar en deulin*, pp. 81-84) e-keñver an danvez, ar yez hag ar varzoniez.

VII

Kemper, 16 a viz ebrel 1942.

I - DA LAKAAT E BREZONEG :

Pour celui qui s'est donné la tâche de figurer le grand combat des hommes contre la vie, il n'est ni langue ni patois. Il n'y a que des êtres qui haïssent et qui aiment, qui pleurent et qui rient. Et, pour reproduire ces cris et ces murmures, ces plaintes et ces chants, le seul langage vrai, comme aussi le plus beau, est celui-là même qui les a exprimées dans leur originelle sincérité. Dans l'impuissance où j'étais à faire œuvre de beauté, voulant tout au moins faire œuvre de vérité, j'ai tiré les larmes de la même eau, les sourires du même soleil, le sublime et l'ignoble du même diamant et de la même boue. Devoir de vérité; devoir de piété aussi, envers ceux que j'ai réveillés dans leur paix éternelle. Hommage de reconnaissance, enfin, à cette muse celtique, à cette vierge mystérieuse et farouche, dont le fantôme toujours fuyant a hanté ma jeunesse. Maintes fois j'ai cru la saisir, et il n'est resté dans mes mains que quelques-uns de ses blonds cheveux. Je les ai serrés précieusement dans mes feuilles de papier. D'autres que moi en percevront-ils l'indéfinissable senteur ? Je n'ose l'espérer. Les reliques d'amour n'intéressent personne.

(T. MALMANCHE).

II - STUDIADENN DA SEVEL :

En *Eur Breizad oc'h adkavout Breiz* e skriv Roparz Hemon :

« N'eus mar ebet e oa Bleimor awenet ha donezonet dreist ar re all. N'eus mar ebet kennebeut e voe eun dra vat evitañ beza harluet diouz ar bed. Pa darzas ar brezel edo savet war-lerc'h ar re all

e karrigell barzoniez hon emzao « rannvroel », ha dare oa da randoni d'o heul diwar ar mein-hir, an iliz parrez hag ar Vreizadez aet da Baris. Ra vo binniget ar brezel-se, da veza pellaet ar riskl dioutañ, pa oa zoken d'e laza ».

Petra a soñjit diwar-benn ar pennad-se ? En em harpit, evit displega ho soñjou, war ar pezh a anavezit eus oberou Bleimor.

Paris, d'ar 26 a viz ebrel 1942.

I - DA LAKAAT E BREZONEG :

LE MIRACLE DE LA LANGUE BRETONNE

Or, c'est ici que se place ce que l'on peut appeler le miracle de la langue bretonne : voici un petit peuple qui a subi des vicissitudes formidables, qui, par deux fois a failli disparaître; au moment où se fixe cependant sa destinée politique, où il est enfin bien établi dans un pays qui va rester le sien au cours des siècles, sa langue perd, presque subitement, sa place prépondérante pour des causes et sous des influences politiques; cela se produit à une époque où, l'enseignement étant inexistant, elle n'a aucun point d'appui et où, après les siècles de troubles et de ravages traversés, elle ne possédait en propre aucune littérature écrite, alors que la différenciation déjà produite la privait du bénéfice de la littérature traditionnelle, patrimoine commun de toute la race demeurée en Grande-Bretagne; aucun appui, dis-je... que dans l'esprit et le cœur de la nation bretonne.

Il faut penser que ce point d'appui était solide puisque la langue bretonne existe toujours aujourd'hui, plus vivante et plus active qu'à aucune autre période de son histoire.

(M. GUIEYSSE).

II - STUDIADENN DA SEVEL :

Penaos ez eus bet gallet lavarout e oa « Barzaz Breiz » e gwirionez melezhour spered ar vro ? Diskouezit, gant ar pennadou anezañ a anavezit ar gwella, talvoudegez al levr evit studia boaziou, kredennou ha doareou-beva Brezoned an amzer-dremenet.

SKOLIYOU DRE LIZER " OBER "

Kelennerien OBER eo o deus savet arnodennou an *Trec'h*.

Savet eo bet strollad OBER e dibenn miz ecst 1931, hag al labour en deus graet abaoe a zo dreist-holl eul labour kelenn war ar brezoneg, dre lizer.

Evit kregi e savas eur skol diouyezek war skouer an hini a oa bet graet gant *Gwalarn* evit ar re a oa o klask tremen arnodenn ar « Simbol ». Dilezet e voe ar skol-se bloaz goude.

E miz ebrel 1932 e voe savet evit ar wech kenta ar *Skol izel* dre lizer gant an dimezell M. Gourlaouen. Ar skol-se, bet heuliet betek-hen gant eun niver bras a dud (tost da 800 o deus bet lakaet o ano e-pad an dek vloaz kenta) eo a zo deuet da veza kreizenn skoliou OBER.

Pevar rummad kenteliou a zo bremañ e rummad skoliou *Ober* :

EVIT PRIENTI AN TREC'H KENTA

1) Ar SKOL IZEL, evit ar re a oar nebeut tre a vrezoneg pe n'her gouzont ket. E galleg eo graet ha 45 kentel a zo e barz. Heulia a ra « Cours élémentaire » Roparz Hemon. Alia a reomp d'ar re a c'hell heulia war an dro eur skol dre gomz hag ar skol dre lizer-se.

Skol izel : *Cours élémentaire de Breton* gant
Skol an Trec'h Venta : *Grammaire Bretonne*
TREC'H KENTA. — Kenteliou skol an Trec'h Kenta

2) SKOL AN TREC'H KENTA, nevez savet, a
zo graet e brezoneg ha 15 kentel a zo enni. E pep
kentel e kaver :

- a) eur pennad-skrid da lenn ha da studia;
- b) goulennou war ar pennad-se (geriou da
ziplega ha k'idennoù yezadur) ;
- k) eur pennad skrid da sevel;
- d) frazennoù gallek da drei e brezoneg (graet
dreist-holl evit ar re a zo o tont eus ar skol izel, e
doare o lakaat da adwelout ar yezadur).

EVIT PRIENTI AN TREC'H MEUR :

3) Ar SKOL ETRE graet e brezoneg penn da
benn. 15 kentel a zo e-barz ivez (hag eur 16^{vet}
kentel diwar-benn an douaroniez). Graet e vez gant
harp al levr *Santez Dahud* da ziplega.

Savet e 1933, o deus e-pad an nao bloaz kenta
tost da 150 den lakaet o ano evit ar skol-se.

4) Ar SKOL UHEL, dek kentel enni a zo bet
savet dreist-holl evit studia an doareoù lavar hag ar
brezonekaduriou.

EVIT LAKAAT E ANO

Da lakaat e ano evit ar skoliou dre lizer, skiva
d'an dim. Gourlaouen (30, rue de la Corderie,
DOUARNENEZ).

Rei e ano, e vicher, e chomlec'h resis. Lavarout
petra a vrezonég e ouezer, ha penaos ez eo bet
studiet.

Evit pep diskleriadur, skriva ivez d'an hevelep
chomlec'h-Lakaat atao eur golo-lizer timbret evit
ar respont.

Mizou ar skol. — Skoliou dre lizer OBER a vez
graet evit netra. Goulenn a reomp avat ouz ar
skolidi lakaat eur golo-lizer timbret evit kas d'ezo
en-dro o foelladennoù. Evit hon digoll eun tammig
eus ar mizou hon eus evit sevel ar poelladennoù e
pedomp anezo ivez da lakaat ouspenn eun timbr 6
real dre boelladenn.

Doare heulia. — N'eus doare ret ebet da heulia
ar skol. Mont a c'heller buanoc'h pe c'houstatoc'h
hervez an amzer a vez gant pep hini. Erbedi a reomp
evelato d'ar re a c'hell ober eur boelladenn ar sizun.

LEVRIOU DA GAOUT

Skol izel : *Cours élémentaire de Breton* gant
R. Hemon.

Skol an Trec'h Kenta : *Grammaire Bretonne*
gant R. Hemon.

Skol etre : *Santez Dahud* gant R. Hemon.

Ar follenn-mañ ne dalvez nemet evit eur bloaz

ARNODENNOU AN TREC'H

Roll al levriou da bleustri evit arnodennoù 1943

TREC'H KENTA. — Kenteliou skol an Trec'h Kenta OBER (ar c'henteliou-se a c'hell beza kaset d'ar re no deus ket heuliet ar skol war follennoù holl a-stroll, priz : 30 lur).

— *Alc'houez ar Brezoneg Eeun*, gant R. Hemon.

— *Levrig istor, douaroniezh ha niveri embannet gant OBER.*

— *Marvailhou ar Vretoned* gant R. Hemon.

TREC'H MEUR. — Kenteliou skol etre ha skol uhel OBER (a c'hell beza kaset evit 25 lur pep rummad d'ar re n'o deus ket heuliet ar skol dre lizer).

— *Levrig istor, douaroniezh ha niveri OBER.*

— *Bazaz-Breiz*, ar skrid brezonek eus ar bajenn 39 betek ar bajenn 138 mouladur 1929), da lavarout eo : *Livadenn Gêr-Iz, Gwin ar C'hallaoued, Bale Arzur, Bosenn Elliant, Marzin, Lez-Breiz, Drouk-Kinnig Neumenoioù, Alan al Louarn, Bran, ar Falc'hon, Loetza hag Abalard.*

— *Ar em Deulin* Y. P. Kalloc'h, pp. 59-133 (mouladur 1935).

— *Eur Breizad oc'h adkavout Breiz*, R. Hemon.

Eveziadenn. — Al levriou meneget a-us a vez kavet en daou vrasa eus levraouegoù ar vro. An neb e vefe diaes d'ezañ o c'havout a c'hell skriva d'an embanner :

Skridou Breiz, 35, rue Traverse, Brest (kont-red 437-16, Roazon), evit *Alc'houez ar Brezoneg eeun, Eur Breizad oc'h adkavout Breiz hag Marvailhou ar Vretoned.*

Dihunamb, Henbont (k. r. 241-28, Naoned) evit Ar en
Deulin.

an ao. Basset, 7, rue des Francs- Bourgeois, Roazon (k. r.
30-73, Roazon) evit al levr istor, douaroniez ha niverl,
da vureo OBER evit Santez Dahud hag ar c'henteliou.

Roll ar yezou degemeret evit an droidigez en arnodenn an Trec'h Meur er bloaz 1943

An arnodennidi a c'hello dibab, gant ma tegouezo
o goulenn gant OBER pemzektez da nebeuta a-raok
deiz an arnodenn, etre ar yezou-mañ evit ober eun
droidigez diwarno e brezoneg :

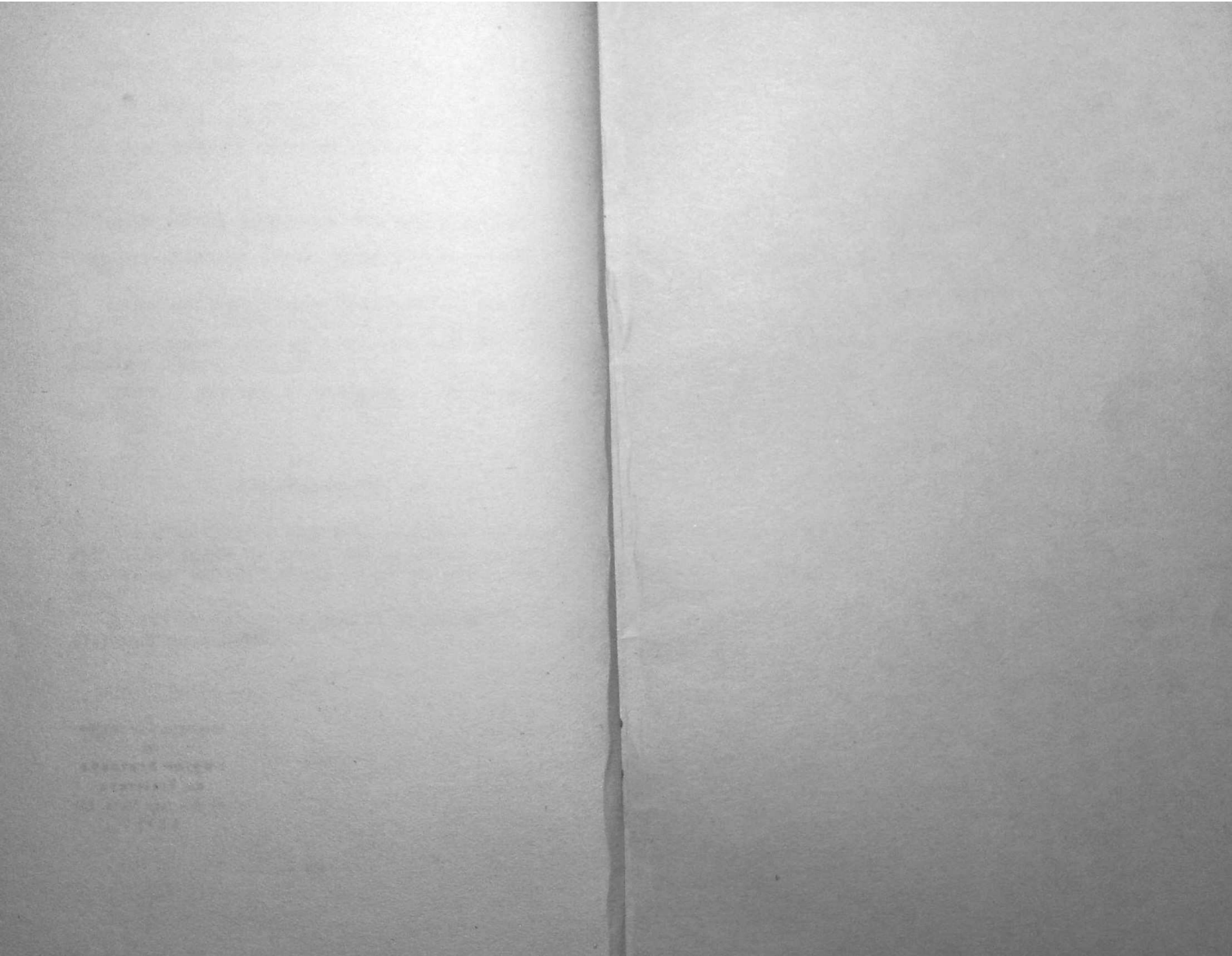
galleg, — saozneg, — alamaneg, — italianeg, —
kembraeg.

Gwiriou-emroll

E-pad ar bloavez 1943 e vo goulennet adarre,
evit sikour OBER da kerzel ouz ar mizou, ouz pep
arnodennad kas da nebeuta 10 *lur* da heul e lizer-
emroll.

Ar gwiriou-se a zo da veza paet bep gwech ma
bremener an arnodenn.

Imprimerie Commerciale
de
l'Union Bretonne
du Finistère
25, Rue Jean Macé, 25
BREST

Commission de Contrôle N° 12.148